

Rok 1989

Charakterizovat uplynulé období se dá nejlépe tak, že většina národa věděla, že oficiální politika a ideologie byla založena na lži a omylu. Lidé to formálně respektovali, aby měli pokoj a přežili, každý si však žil vlastním životem a staral se především o sebe. Úzká skupina osob, zainteresovaná na výhodách z aktivní podpory a tvorby politiky KSČ, byla osamocena a žila s podporou mocenských prostředků státu. Jakmile se po nástupu M. Gorbačova změnila situace v Sovětském svazu, začaly se měnit i poměry u nás. Představitelé a struktura moci začala nejdříve propadat obavám a později už panice z každé sebemenší protestní akce a její postup se stával mocensky tvrdým. Od původně vyzkoušených a účinných metod politických a ekonomických represí začala vládnoucí moc stále více přecházet k fyzickému potlačování. Byly navozovány vlny strachu mezi lidmi. V průběhu roku docházelo k tvrdým policejním akcím proti nespokojenosti vyjádřené v lednu při příležitosti 20. výročí samoupaření Jana Palacha, při příležitosti 21. srpna a 28. října i dalších.

Bylo naprosto jasné, že režim se blíží ke svému konci, který byl stejně nevyhnutelný. V roce 1989 rozpor mezi aparátem a lidem stále vzrůstal také pod vlivem událostí v Polsku, Maďarsku a pak i v NDR.

Vlastní sled událostí začal dne 17. listopadu 1989, kdy se konala oficiální povolená vzpomínková akce uspořádaná na počest 50. výročí uctění památky nacisty zastřeleného studenta Jana Opletala. Po vzpomínkové akci, která se uskutečnila na Vyšehradě. Průvod studentů se vydal do vnitřní Prahy a byl zmanipulován policií tak, aby se dostal na Národní třídu. Zde policie vytvořila přehradu před průvodem a později po výzvách k rozejití i za průvodem. Manifestující tak neměli kam odejít. Poté došlo k tvrdému zásahu příslušníků Pohotovostního pluku VB tzn. Červených baretů a příslušníků STB. Mezi manifestujícími byli studující, a to od žáků ZŠ až po vysokoškolské studenty. Nemilosrdně jich byly stovky ubity, studenti byli vyvlékáni z davu a za kordonem surově bití. Na masakr okamžitě reagovali studenti a umělci pražských divadel stávkou, která se postupně rozšířila na všechna divadla a vysoké a střední školy celé republiky. Od pátku 17. listopadu se denně na Václavském náměstí shromažďovali nejprve desetitisíce a později i statisíce lidí. Tato shromáždění vytvářela silný nátlak na KSČ, která si zpočátku neuvědomovala vážnost situace a její reakce na stávky a masová vystoupení

lidí byla opožděná a sebeuspokojivá. Až v průběhu týdne se začaly ozývat hlasy, po svolání mimořádného zasedání UV KSČ, od kterého se čekala zásadní změna ve složení předsednictva a politiky. Proklamované zasedání se uskutečnilo 24. a 25. listopadu, bylo ale odrazem nepochopení situace. Novým generálním tajemníkem se stal Karel Urbánek, a členové předsednictva Liška, Štěpán, Knotek, Hoření...). Dokladem kvality složení předsednictva byla tisková konference po skončeném zasedání, na které vystoupil Hoření a nedokázal na nic řádně odpovědět a ani spočítat členy předsednictva.

Vývoj na ulicích při demonstracích však pokračoval rychle a předběhl stranické aparáty. Další sobotu a neděli, tj. 25. a 26. listopadu v Praze na letenské pláni se uskutečnilo ohromné shromáždění, kde bylo asi půl milionu lidí, další shromáždění souběžně probíhalo na Václavském náměstí a v dalších městech republiky. K občanům promlouvali lidé, kteří byli v minulosti označováni za disidenty, chartisty, emigranty a protisocialistické živly. Byli to například (Václav Havel, Alexandr Dubček, představitelé studentů, umělců, ale v neděli 26. 11. vystoupil i předseda vlády Ladislav Adamec, který jako jediný z vedení KSČ měl důvěru shromáždění).

Ve všech případech se jednoznačně jednalo o kritické vystoupení k minulému vývoji, politice KSČ a stavu státu. Jednotliví řečníci pak vystupovali s různými požadavky, které urychleně formulovali ve svém prohlášení o programu Občanského fóra, které rovněž vzniklo 26. 11. jako otevřené sdružení občanů souhlasících s tímto programem.

Program Občanského fóra byl sedmibodový a dostalo se mu značného ohlasu a publicity. Programové zásady vycházely z nezávislé analýzy dosavadního vývoje v zemi a vytyčovaly programové cíle zaměřené na vypucování nové ústavy ve, které musely být zahrnuty mezinárodní zásady. Jednalo se o Všeobecnou deklaraci lidských práv a Mezinárodní pakt o občanských a mezinárodních právech, které byly součástí Závěrečného dokumentu z vídeňské následné konference. Tedy ujednání, která byla naším státem podepsána, formálně přijata, ale prakticky nerespektována. Všechna tato ujednání navrhovala vytvoření skutečně právního státu, obnovu demokratických institucí a mechanismů, které by umožnily účast lidí na řízení věcí veřejných.

V duchu demokratického procesu se Občanské fórum orientovalo také na to, aby Československo zaujalo důstojné místo v Evropě a udržovalo dobré vztahy se všemi sousedy. Ve svých programových zásadách Občanské fórum proklamovalo také základní principy nového československého hospodářství zaměřeného na tržní způsob, fungující na zásadách konkurence. Počítalo se vznikem různých způsobů a typů vlastnictví,

s vysokým stupněm privatizace ve všech sférách. Chtělo otevřít naši ekonomiku světovému hospodářství, hlavně směrem k vyspělým západním státům.

Úlohu státu v ekonomice chápala jako činitele zabraňujícímu inflaci, negativním vlivům zadluženosti a zastavení hrozící nezaměstnanosti. Prosperující hospodářství by se tak mělo stát základnou pro skutečné naplňování ideálů humanity, která se musela stát základem rozvoje společnosti.

K ekologickým otázkám Občanské fórum zdůrazňovalo ochranu a zajištění zdraví člověka prostřednictvím zdravého ovzduší, půdy, vody, přírody a potravin. Zásadou bylo nezbytné zlepšení systému péče o životní prostředí, likvidace dosavadních zdrojů znečištění a prevence.

Programové zásady zdůrazňovaly nezbytnost postavit vědu a vědeckou práci na místo, které jí ve společnosti patří. Umění a literatura se musí vymanit z ideologických představ a musí se rozšířit publikační možnosti.

Ve školství, které bylo nejdůležitější investicí do budoucnosti, šlo o obnovu demokratických a humanizačních ideálů.

Vysoké školy musí být nezávislé a s akademickou svobodou.

Na 27. 11. byla vyhlášena generální stávka, vyhlásilo ji shromáždění občanů na podporu dosažení svých cílů. Základním požadavkem bylo zrušení vedoucí úlohy KSČ ve společnosti, což bylo ustanoveno ústavou v jejím článku č. 4 a vedoucí postavení KSČ v systému NF.

Stávka proběhla ve většině organizací a ve většině místech republiky v rozmezí mezi 12. a 14. hodinou. V některých organizacích, aby nedošlo k narušení výroby, byla stávka pouze manifestační. Hrozba sílícího odporu lidí donutila Federální shromáždění, aby po debatě, která byla vysílána televizí, byl 30. 11. z ústavy vypuštěn předmětný článek č. 4 a pozměněn článek č. 6 týkající se NF.

Jedním z dalších požadavků byla změna vlády ČSSR a zastoupení v ní všech politických a nepolitických stran a hnutí.

Kolem sestavení této vlády vznikla další vyhrocená situace, protože po rozhovorech premiéra Adamce s Občanským fórem a dalšími politickými stranami, vznikla dne 4. 12. nová vláda, která vyvolala hluboké rozhořčení. Její složení neodpovídalo rozložení politických sil ve společnosti. Bylo v ní 15 členů KSČ a pouze 5 členů ostatních stran. Většina ministrů z předchozí vlády si svá křesla udržela. Největší výhrady byly vůči ministrům zahraničí a národní obrany a ministrům majícím vztah k hospodářské politice.

Na shromážděních na veřejnosti vznikly požadavky na odstoupení této vlády a ustanovení nové, která by odpovídala požadavkům Občanského fóra. Při nesplnění těchto požadavků se měla další generální stávka uskutečnit 11. 12.

Po rozhovorech, které vedly politické síly u tzv. Kulatého stolu během týdne, podal předseda vlády Adamec demisi a nová vláda byla utvořena 10. 12. V čele s premiérem Marianem Čalfou. Jejími členy se stali všichni kandidáti, které navrhovalo Občanské fórum. Nová vláda se sama označila za vládu národního porozumění a jejím cílem bylo připravit ekonomické reformy a dovést společnost do svobodných voleb. Hlavní její jádro tvořili pracovníci Prognostického ústavu v Praze, jako hlavní představitelé nových hospodářských změn ke kterým muselo dojít.

Vláda složila předepsaný slib do rukou prezidenta Gustava Husáka, který po tomto aktu abdikoval. Abdikace byla vyvolána požadavky OF a veřejností. Prezidentský úřad zůstal neobsazen a zastupováním podle ústavy byl pověřen premiér Čalfa.

Volba do vánočních svátků, se po delším a rozporuplném projednávání ve Federálním shromáždění odložila na 29. 12. 1989.

Zpočátku se uvažovalo o kandidátech na prezidentský úřad, navrženi byli Václav Havel studenty a OF, Alexandr Dubček na Slovensku a Ladislav Adamec za KSČ. Nakonec se ale návrh zredukoval na Václava Havla. Vhodnou propagandistickou kampaní byl Václav Havel představen jako spisovatel, filosof, který je ochoten se ujmout prezidentského úřadu na omezenou dobu, kterou je doba do nových svobodných voleb.

Federální shromáždění jej pak 29. 12. 1989 jednohlasně zvolilo prezidentem republiky. Paradoxem bylo, že ho zvolilo Federální shromáždění vysloveně komunistické.

Tím byl v hrubých rysech ukončen rok 1989, byla získána rozhodující moc, nebo lépe předstupeň k získání moci zástupců OF a generací, které musely po roce 1968 z funkcí a postavení odejít.

Dalším jevem se stala naprostá ztráta autority VB, všichni příslušníci byli jednoznačně postaveni do pozice brutálního zásahu na Národní třídě dne 17. 11. 1989. Také v této době nebylo prakticky žádného příslušníka vidět.

Federální shromáždění vytvořilo parlamentní skupinu pro vyšetření událostí na Národní třídě. Za spolupráce s prokuraturami, studenty byli hledáni viníci tohoto zásahu mezi politiky jako např. Jakeš, Štěpán a pak mezi přímými vykonavateli zásahu. Z nich bylo několik uvězněno a byli také vyměněni klíčoví představitelé Ministerstva vnitra.

V tisku a sdělovacích prostředcích se začaly objevovat dopady svobody slova a názorů. Tisk se diferencoval, přestalo platit, že všechny noviny měly stejné informace. V Praze a velkých městech byla úplná záplava vylepovaných zpráv, informací, letáků, kterými bylo snad v centru měst polepeno všechno.

Změny probíhaly ve vrcholném mocenském centru, již méně rychle postupovaly na venkov. OF na vesnicích začala být zakládána až v prosinci a radikalismus typický pro Prahu a velká města nebyl na venkově zjevem určujícím.

Dokladem toto byl i XI. sjezd KSDR, který se uskutečnil v Praze a delegáti nejdříve zástupce OF, kteří přišli se svým vystoupením, vypískali a teprve druhý den je vyslechli. Nejdůležitějším závěrem sjezdu byl návrh na založení zemědělské strany, která by měla zastupovat zájmy všech obyvatel venkova.

V obci se začaly první reakce na polické dění projevovat v JZD, kde bylo počátkem prosince ustanoveno OF. Souhlas s programem OF svým podpisem stvrdila více jak polovina členů JZD. Začaly být již zcela otevřené výhrady vůči způsobu hospodaření a vedení JZD. Hromosvodem nálad byla především předsedkyně JZD Ing. Marie Horáková, členka KSČ a místopředseda JZD Ing. Friedl.

Byly jím vytýkány neúspěchy JZD, nevhodnost, dluhy, zneužívání svého postavení k osobnímu prospěchu a další at' již oprávněné či méně oprávněné prohřešky. Situace v JZD začala být kritická a schylovalo se ke kádrovým změnám.

Rok 1989 byl snad posledním z roků vlády režimu, který byl v Československu nastolen v roce 1948 a byl utvářen a napodobován dle Sovětského svazu. Přežil se a stal se nenáviděným od naprosté většiny národa. Rok 1989 skončil v optimistickém očekávání věcí příštích v obnovující se volnosti, demokracii a svobodě. Bude však určitě záležet na nás všech jak se po tak dlouhé době, kdy veškerá iniciativa byla potlačena, dokážeme v nových podmínkách orientovat.

V obci se na vratech MNV objevil nápis oznamující konec totality. Plenární zasedání MNV, které se konalo 14. 12. bylo nezvykle bouřlivé. Na tomto 20. plenárním zasedání vznikla situace, která se dosud nikdy nestala. Vypukla přímo bouřlivá diskuze, někteří diskutující vstupovali dokonce několikrát s dotazy, připomínkami, někdy i nevhodného charakteru.

Byl to odraz událostí 17. 11. 1989, na plenární zasedání se dostavili občané, kteří zde nikdy nebyli a diskutovalo se o věcech, o který se v minulosti veřejně nehovořilo. Některé náměty a příklady diskuzních vystoupení:

Plynofikace Starého Města, budování čistírny odpadních vod pro obec, zrušení Občanského výboru ve Starém Městě.

Dne 22. 12. 1989 bylo v obci ustanoveno OF, ustavující jednání, které se konalo v postranní místnosti sokolovny, vypadalo zpočátku jako konspirativní. Sešlo se na něm asi 30 občanů, názory se vyměňovaly, ale základ OF byl položen. Jeho mluvčím byl zvolen Ing. Kopic. Vznikl vlastní návrh a programové prohlášení, které se týkalo postupu a záměrů OF pro nejbližší dny. Nejpodstatnějším záměrem bylo seznámit co nejširší občanskou veřejnost obce s ustanovením OF a jeho záměry.

Během svátků vánočních již sympatizující OF obcházeli občany, seznamovali je se založením OF a vybírali příspěvek na pomoc pro Rumunsko, které v té době prožívalo svízelné dny. Výtěžek sbírky byl těšně před Novým rokem odeslán na určené konto.

JZD – výsledky v tomto roce byly neuspokojivé, pak se promítly do kritiky a nespokojenosti s řízením JZD po 17. 11. 1989. Tvorba zisku klesala a nedosahovala potřebné hranice pro obnovu a rozvoj. Výstražná byla i úroková politika a nehospodárnost. Rozvíjející se přidružená výroba nedosahovala potřebného zisku.

Akce Z – byl dokončen vodovod v Borušově. Pokračovalo se na vodovodu v Dětrichově.

Občané na horním konci a ve vyšších místech pociťovali nedostatek vody z veřejného vodovodu. Příčiny byly vysvětlované různě, ale praktický stav byl, že voda velmi často netekla.

Po revoluci v roce 1989 došlo v důsledku společenských změn k útlumu činnosti SVS.

Změnily se záměry týkající se plánované čistírny odpadních vod. Vzhledem k výstavbě, která se měla uskutečnit v Moravské Třebové, kde byla plánována velká čistírna, bylo dohodnuto, že odpadní vody ze Starého Města se budou odvádět do Moravské Třebové.

Počet zájemců o bydlení stoupal, a proto se uvažovalo nad **bytovou výstavbou**.

Kaple u kostela – byly uskutečněny výrazné úpravy interiéru, které umožňovaly vzhledem k temperování prostor, sloužit bohoslužby v zimním období v kapli. Zevnějšek byl změněn také velmi výrazně, byla opravena střecha, klempířské práce a nová fasáda.

Na faře byla vyměněna břidlicová krytina za eternitovou a byly provedeny výměny okapových žlabů a svodů.

TJ – kopaná byla v obci nejpopulárnějším a nejnavštěvovanějším sportem. Muži sestoupili do okresní soutěže. Příčiny sestupu bylo nutné hledat v nedostatečné a málo kvalitní hráčské základně. Nároky na hráče okresního přeboru splňovalo snad jen 6-7 hráčů a to těch věkově nejstarších. V podzimní sezoně obsadili 2. místo. Dorostenci hráli pravidelně na čele okresního přeboru. Dorostenci pravidelně trénovali a jejich hra i výsledky byly se zájmem sledovány množstvím diváků. Družstvo dorostu vedl Kozák. Žáci byli vedeni a trénováni F. Kuncem a Cápalem. Jejich zájem o růst žáků vedl k pravidelné péči o jejich fotbalové schopnosti, výsledky odpovídali tréninkové práci a snaze žáků. Po skončení podzimní sezony skončili na 1. místě.

Kulturisté i šachisté v tomto roce tradičně patřili k úplně neúspěšnějším sportům v obci.

Kulturní události:

14. 1. 1989 TJ – **Taneční zábava**

4. 3. 1989 TJ – **Taneční zábava**

22. 4. 1989 SSM při JZD – **Taneční zábava**

27. 4. 1989 Klub důchodců – **Divadelní představení** ochotníků z Městečka Trnávky – „Petrucha z bedny“.

5. 1989 SDH – **Jarní pochod za zdravím** 6. ročník

5. 1989 **Dětrichovský memoriál** 14. ročník – v 10:00 od památníků v Dětrichově.

19. 5. 1989 SDH – se konala v Koclířově **soutěž požárních družstev** zemědělských podniků okresu Svitavy. Oddíl žen skončil na 3. místě z 8 družstev a oddíl mužů na 11. místě z 29 družstev.

16. 6. 1989 **Mistrovství ČSSR v letecké akrobacii** – v kategorii A se přeborníkem ČSR stal Ing. Petr Poborský (SVS Moravská Třebová), přeborníkem SSR se stal

mistr sportu Pavol Čičo (SVS Moravská Třebová), před Ing. Stanislavem Bajzíkem (Dukla Liberec).

30. 7. 1989 TJ – **Oslava 20. let trvání kopané** v obci

12. 8. 1989 MS – **Taneční zábava**

28. 10. 1989 TJ – **Taneční zábava**